

בפני כבוד הדיינים:

הרב יצחק-שמואל גמזו - אב בית דין

הרב יצחק אושינסקי

הרב ישראל-דב רוזנטל

תובעת:

פלונית

בא כוח התובעת:

טו"ר משה יחזקאל

נתבע:

פלוני

בא כוח הנתבע:

טו"ר הרב מרדכי שיינין

פסק דין

הרב יצחק אושינסקי

בפנינו תביעת גירושין כרוכה של האשה.

סוכם עם הצדדים כי בשלב ראשוני זה של ניהול התיק, בית הדין יביע את דעתו בחלוקת הרכוש טרם הפניית הצדדים לסידור גט.

הצדדים הם משפחה דתית-חרדית, ושניהם ביקשו חלוקת רכוש לפי דין תורה.

ובכן, כפתיח להכרעה הרכושית, נזכיר את תחילת ההליך.

בהחלטת בית הדין מיום ט"ו בתמוז תשע"ד (13.7.2014) (מועד הדיון הראשון והיחיד שהתקיים עם הצדדים) נאמר באשר לגירושין –

" בפנינו תביעת גירושין של האשה.

הבעל טוען כי לאחר שהם שוחחו אתמול, אין מה לעשות.

ב"כ האשה מצהיר כי אם הבעל יגרש בהקדם, האשה מוותרת על כתובתה.

אין תיקים בבית המשפט.

הצדדים פרודים כחודש. ללא ילדים. הצדדים נישאו ביום 25.3.14.

האשה טוענת כי אין כל מקום לתקן את המשפחה.

כך שקיימת הסכמה להתגרש".

ובאשר לחלק הממוני, נאמר שם –

"ב"כ האשה טוען: אין רכוש לחלוקה, רק חובות. ביום החתונה הבעל לקח הלוואה בסך 10,000 ש"ח מהחשבון המשותף לחשבון שלו. הבעל העביר לחשבון הפרטי שלו מהמשותף סך 800 ש"ח. כן לא שילם שכירות 2,550 סה"כ לחלק שלו, כן דמי ארנונה בסך 900 ש"ח. מבוקש השבת הכספים הנ"ל. יש לחייב את הבעל במזונות אשה.

מגיב ב"כ הבעל: אין מקום לחוב מזונות כאשר האשה לא רוצה אותו. הבעל בגיל 21 בתחילת חייו. הצדדים גרו מעל הורי האשה. הבעל מכחיש את האמור בכתב התביעה של האשה. לאחר שראינו שהאשה רוצה להתגרש וזה חסר סיכוי ואף הבעל התייעץ עם רב השכונה בביתר, הבעל מסכים להתגרש. אך זה מותנה שכל המתנות יושבו משני הצדדים. כן מבוקש שכל הנדוניה תושב, מה שהורי הבעל הביאו. כן דורשים לנתק את החשבונות המשותפים. כן האשה לקחה מהחשבון 4,000 ש"ח. כאשר לשכר דירה, אבי האשה לא שילם הוצאות החתונה, וזה יקוּז עם הוצאות החתונה שלא שילם. כאשר לסך 10,000 ש"ח, אם יוכח שאכן הכסף הלך אליו, הבעל ישיב זאת. כן הבעל תובע פיצוי כספי. לפחות הוצאות הורי הבעל על החתונה.

שני הצדדים מבקשים לדון ע"פ דין תורה".

ועוד נטען שם ע"י הצדדים באשר לנסיבות הקרע –

"ב"כ האשה מגיב: מהלילה הראשון הבעל הלך לישון בלי קיום יחסי אישות. גם לאחר שטבלה שוב הוא לא קיים המצווה. הבעל היה זורק דברים, דופק על השולחן.

האשה מצהירה: לא היו יחסי אישות מאז החתונה. הבעל לא רצה לטפל בעצמו.

הבעל מגיב: ביום הראשון לא עשיתי, אך ביום השני עשינו. ביום הראשון באנו מאוחר ולא יכולתי לזוז.

האשה מכחישה.

ממשיך ב"כ האשה: האשה סיפרה זאת למדריכה שלה. הבעל לא הצליח לקיים יחסי אישות. כן הבעל מכריח את אשתו ללכת לאירועים מעורבים. האשה החביאה את הסכינים בבית מרוב פחד.

מגיב ב"כ הבעל: לא היה אירוע מעורב, רק ביקור משפחתי כהודאתה. הבעל לא איים עליה. הכל באוויר, לא שמענו סיפורים".

עד כאן תמצית טענות הצדדים ההדדיות.

הצדדים התבקשו להגיש סיכומים באשר לתביעותיהם—

"ובכן, כל אחד מהצדדים יגיש סיכומים באשר לתביעותיו, ורק אלו שהוצגו בפני בית הדין, וזאת בתוך 21 יום (ימי הפגרה יבואו במניין הימים), ולאחר מכן בית הדין ישקול מתן החלטתו, כולל הפניית הצדדים לפתיחת תיק לסידור גט. הסיכומים לא יעלו על 4 עמודים.

במידה ובית הדין יסבור כי יש מקום לקבלת תגובה, כל חומר של כל צד יועבר לתגובת הצד השני טרם מתן החלטה.

עד כאן מתוך ההחלטה הנ"ל".

סיכומים

הוגשו סיכומי שני הצדדים.

ואלו תמצית טענות הבעל כפי העולה מסיכומיו (עמודים 4–6 ב"תגובת הבעל לתביעת האשה וכו"), כאמור בבקשתו מיום 30.9.14:

"כשבוע לפני הנישואין נפתח חשבון משותף, ביום החתונה נטל אבי הבעל הלוואה בסך 10,000 ש"ח מחשבון זה.

אבי הבעל אחראי להשבת החוב הנ"ל.

בהתאם לתנאי ההלוואה, היה על אבי הבעל להשיב מידי חודש סך 326 ש"ח למשך 36 חודשים.

אבי הבעל הפקיד לאחר מכן לחשבון סך 4,930 ש"ח.

מציין עוד סכומים שהועברו לחשבון; מלגת כולל, משכורת האשה ועוד מלגת הבעל.

ביום 20.6.14, משכה האשה סך 4,000 ש"ח.

יומיים לאחר מכן, ביום פתיחת תיק הגירושין ע"י האשה, משכה האשה סך 500 ש"ח.

האשה סירבה לבקשת הבעל להוצאתה מהחשבון המשותף.

האשה הודתה בפני אבי הבעל כי משכה כספים אלו למימון הייצוג בבית הדין.

מבוקש השבת סך 4,500 ש"ח הנ"ל.

בהתאם לשיטת המהרשד"ם, זכאי הבעל להציג תנאים לשם מתן הגט.

בנוסף, תובע הבעל דמי נדוניה בסך 3,910 ש"ח.

בנוסף, תובע הבעל סך 400 ש"ח בגין מכשירי חשמל.

כן תובע סך 7,000 ש"ח בעבור תכשיטים שקנה לאשה.

כן תובע סך 600 ש"ח בעבור מתנות נוספות.

כן תובע מחצית מהוצאות חתונה בסך 14,000 ש"ח.

כן תובע את חלקו של הבעל מהמתנות (גלקח ע"י אבי האשה) בסך 3,500 ש"ח.

סה"כ תובע 33,910 ש"ח."

ואלו תמצית טענות האשה כפי העולה מסיכומיה:

"הבעל פתח חשבון בנק על שמו בלבד.

כן נטל משם הלוואה בסך 10,000 ש"ח. רק לאחר מכן הצטרפה המבקשת לחשבון זה, ולא ידעה מהחוב המופיע בחשבון, כך שחוב זה צריך להשתלם ע"י הבעל לבדו.

המשיב צבר לעצמו חובות נוספים. 1,000 ש"ח לעיריית ביתר.

המשיב נטל הוראת קבע מהחשבון המשותף לחיסכון פרטי בסך 200 ש"ח לחודש. סה"כ עד היום 1,200 ש"ח. יש לחייב את הבעל בזה.

האשה נטלה גמ"ח בסך 700 ש"ח להכניסם לחשבון. בכך כיסתה את משיכותיו לחסכונו. יש לחייב את הבעל בהשבת הגמ"ח.

דמי שכירות בסך 1,650 ש"ח ועוד 50 לחודש עדיין לא שולמו. סה"כ ל-3 חודשים חלקי 2 – 2550 ש"ח לחובת הבעל.

הצדדים גרו בדירת אבי האשה. יש לחייב בדמי שכירות עד להשכרת הדירה בפועל.

ישנו חוב שכירות על סך 8,250 כאשר חלקו של הבעל הוא 4,125 ש"ח. לטענת האשה, הבעל לא הכחיש חוב זה בדיון.

כן רובצים על הדירה חובות מים וארנונה בסך 1,282 ש"ח.

יש לחייב את הבעל במזונות אשה עד לגט.

הצדדים חיו 3 חודשים טרם נפרדו.

האשה מכחישה כי ביום השני לנישואין הצדדים קיימו מצוות עונה.

האשה התלוננה בפני המדריכה על כך שלבעל חוסר כח גברא וחוסר רצון לקיום המצווה.

כן ניתן לשוחח עם המדריך מהישיבה.

הבעל רוצה להתגרש והביא את הגירושין על עצמו.

ניתן לשלוח את הבעל לבדיקה באשר לכוח גברא שלו.

הבעל לא חפץ לקיים את המצווה ומתרחק ממנה.

האשה אימתה את טענותיה בבדיקת פוליגרף. מבקשת לשלוח אף את הבעל לבדיקה כני"ל.

דורשת דמי מזונות אשה וביגוד בסך 2,200 ש"ח לחודש. וכן מחצית מדור (מחצית שכירות) בסך 823 ש"ח, סה"כ 3,025 ש"ח.

דורשת הוצאות חתונה אם הבעל ידרוש זאת. ואף השבת המתנות מכל צד. הוצאות המתנות והחתונה מסתכמים לסך 53,068 ש"ח וכוללים אירוסין, אולם חתונה, צלם, תסרוקת, עיצוב. כל זאת רק אם הבעל יתבע החזר הוצאות חתונה.

כן דורשת הוצאות תביעה בבית הדין בסך 10,000 ש"ח."

דיון והכרעה (עקרונות להכרעה)

לאחר העיון בסיכומי הצדדים ובטענות הצדדים שהושמעו בדיון מיום ט"ו בתמוז תשע"ד (13.7.2014) נראה כי חלק ניכר מהטענות נסוב אודות המתנות שנתנו הצדדים זה לזה ואלו שקבלו מהוריהם. נחל להביא את ההלכה באשר לכך, ולאחר מכן נתרכז בשאר הפרטים בהם חלוקים הצדדים ונביא עקרונות הדין אף ביחס אליהם.

כבר נדגיש כי אין בהחלטה זו הכרעה מעשית באשר לכל נקודות שבמחלוקת, משום שלא כל הפרטים הנדונים ידועים לנו (כגון פרטי המתנות. כנ"ל אף באשר לעובדות שאינן מוסכמות ולא נבחנו ע"י בית הדין). בהחלטה זו יובאו עקרונות הדין לחלוקה בנסיבות המתאימות לתיק זה, והצדדים יבצעו את החלוקה בכוחות עצמם בהתאם לעקרונות שיובאו. וראו עוד מה שיובא להלן באשר לכך.

מתנות שנתנו הורי הצדדים לזוג – האם חוזרות בגירושין

באשר למתנות שנתנו ההורים לצדדים, במידה ויוכח כי אכן כך היה המצב או שלא קיימת הכחשה באשר לכך, האם קיימת חובה להשיב המתנות בגירושין, או שמא נטען כי זו מתנה לצדדים ואינם חייבים להשיב זאת להורים בעת הגירושין, כדין נותן מתנה לאוהבו ונעשה שונאו?

ובכן, בשאלה זו עסקו הראשונים וכן בפסקי דין שכבר נתנו, וראה לדוגמה פד"ר כרך יא עמוד 126 (נימוקי הגר"ש דיכובסקי שליט"א) שהביא את מקור הדין באשר לכך:

"כתב המבי"ט בתשובותיו (ח"א סימן צ"ט): הכלל כי מתנות כשהיא עצמה באה לגבות כתובתה באלמנות או בגירושין, גובה כל המתנות שניתנו לה בין מקרוביה בין מקרוביו... ואם הם מתנות שמשמשים לשניהם, נראה שהם אם מקרוביה תקח אותם בלי שומא, ואם הם מקרוביו לא תקחם אלא בשומת כתובתה... אם ניתנו מאת קרוביה לשניהם כמו מתנות שהן תשמיש הבית ג"כ אינו יורש אותם בעלה אלא יורשיה... אחרי כל זה אינו תלוי במנהג חילוק הכתובה בין הבעל והיורשים כשתמות האשה, כי כפי הדין אין לבעל זכות במתנות כמו שזכר.

מבואר, כי מתנות הניתנות לשימוש משותף והן מיועדות לתשמיש הבית, אם ניתנו ע"י קרובי האשה לשניהם, זכאית האשה לקבלם באלמנות או בגירושין".

לאור התשובה הנ"ל, במידה והמתנות של הורי האשה נתנו לצדדים לצורך תשמישי הבית, היה מקום לפסוק כמסקנת המבי"ט הנ"ל שחוזרות המתנות לנותן או לבתו.

ברם, בנידון זה קיימת לכאורה סתירה בדברי המבי"ט עצמו. וראה המשך הדברים בפס"ד שם:

"אלא שהמבי"ט בתשובה אחרת פסק לא כן, ואלו דבריו (ח"ב סימן פ'): "וא"כ בנידון דידן קילוס אחד וכיוצא בו שאמרה האשה שנתן לה אביה אינו תכשיט שלה אלא מכלי תשמיש הבית הוא ושלו הוא ויכולים לישומו לו בפרעון כתובתה, והרי הוא דורון לו כמו מלבושים שנתן אבי הכלה לחתן, דכל שאינו תכשיט לה על הסתם הוא מתנה לחתן על הכלה שישתמשו שניהם בו בבית, והרי הוא ככל כלי הבית שהם שלו אם לא שיפרש אביה כפירוש שהוא נותן אותו החפץ לבתו.

וכבר העיר על סתירה זו כנסת הגדולה בסימן צ"ט, וכתב: "אמר המאסף מתוך תשובה זו (התשובה דלעיל) נראה כמתנה שמשמשים לשניים הם מתנות שהם תשמיש הבית. ותמהני דבח"ב סי' פ' כתב דכל שהם מתשמישי הבית אע"פ שניתנו לה מקרובותיה הן שלו ושמין לה בנדונייתה".

ע"כ מהפד"ר שם.

ועיין באר היטב אבן העזר סימן צ"ט ס"ק ז שהביא הסתירה הנ"ל, וכתב "וכנה"ג הביא תשובת מהר"א וכו', שכתב מנהג פשוט דלא כהריב"ש ז"ל, ואפי' מתנות שנותנים לה אחרים, הכל לבעל".

ועיי"ש פת"ש ס"ק ז שהביא שיטת מהר"ח מזרחי כי מתנה שנתנה האשה או קרוביה לבעל, אפי' אם מגרשה מדעתו, הכל שלו, ואינו מחזיר כלום. והביא שכן מובא בעוד פוסקים, משום הסברא "דאטו מאן דיהיב מתנה למאן דרחים ערבא שקיל שיהיה אוהבו לעולם". ולכן לדעתם מה שנותנים לחתן קיטל או טלית, אינו צריך להחזירם, כשמגרש את אשתו.

והמשיך וכתב בפד"ר שם:

"ברור, איפוא, שמספק לא נוכל להוציא מן הבעל. ועיין בהפלאה ובבית יעקב סימן צ"ח שכתבו לדעת העיטור שאם סרחה עליו שמין לה – כשיש הכחשה ביניהם הוא אומר שסרחה והיא מכחישה, אין להוציא מן המוחזק. והוא הדין בנידון דידן, אין להוציא מן הבעל".

בענין זה דנו גם בבית"ד הגדול (ערעור על פסה"ד הנ"ל, פד"ר יב עמוד 183), ושם הביא הג"ר שאול ישראלי זצ"ל ביאור אחר בכל ענין מתנות שנקנו לשימוש משותף. למעשה כתב כך לאחר הבאת שתי תשובות המבי"ט הנ"ל:

"ובאשר לדיון בסתירה שתי תשובות המבי"ט בנידון מתנות שנתנו מצד קרובי האשה, שגם בזה מסתמך פסק הדין נשוא הערעור, שמטעם זה יש לראות הדבר כספק, ויש לזכות את הבעל מספק, מצד שהוא מוחזק. הנה לפנינו תשובת החתם סופר (אבהע"ז, סי' קמט, והובאו דבריו בפתחי תשובה סי' צט), בהם מישב את מה שנראה כסתירה לכאורה – 'דלא קשה מידי וכו', אבל בסימן כטמיירי בדברים המיוחדים לו ולה, כגון טבעת שיכול הוא לשומו על אצבעו וגם היא, ואולי גם מצעות המיטה החשובים שעושים לשניהם ממש וכו', בזה תליא אם קרוביה נותנים, הם שלה, ואינם נישומים'. ולפי דברי האמת הללו, הרי נידון שלנו, שאבי האשה שילם עבור הדירה שתהא רשומה ע"ש שניהם, הרי זה בגדר מתנה 'בדברים המיוחדים לו ולה', דהאדסי' כט של המבי"ט, ושלא כמו 'כלי הבית הנקראים על שם הבעל', אע"פ ששניהם משתמשים בזה, ובוה הרי הכריע המבי"ט שהם שלה כאלמנות וגירושין".

והוסיף בהמשך דבריו:

.. "ושייך כל כה"ג סברת המבי"ט במה שפסק בסי' כט שמה שניתן לשניהם בדוקא, ונקרא על שם שניהם, כל שניתן ע"י קרובי האשה, כשבא לגרשה נוטלתם בלי שומא, כי על דעת כן נתנו, ששניהם יוכלו ליהנות מזה בתור בעל ואשה, וכל שנפרדת החבילה, אין בכוונת הנותן לזכות את הבעל בכל מאומה, וחוזרת המתנה, והיא רק לאשה".

לאור האמור, יש להורות כי לא יהיה ניתן להוציא מהמוחזק את המתנות שקבלה האשה מקרוביה, בהתאם לפסקי הדין שהובאו.

מתנות שנתנו הצדדים זה לזה – האם חוזרות בגירושין

ידוע דין השו"ע והרמ"א באבן העזר סימן צט סעיף ב. וכך פסק השו"ע: "הנותן מתנה לאשתו, אע"פ שהוא מגרשה מדעתו, זכתה במתנתה".

מהו מקור הדין?

עי' פד"ר יא (עמוד 122, מתוך הנימוקים שם) שכתבו:

"מקור הדין בשאלה זו הוא בסוגית הגמ' בכתובות (דף נ"ד ע"ב): איתמר, אלמנה, רב אמר שמין מה שעליה, ושמאל אמר אין שמין מה שעליה וכו' הלכתא כוותיה דרב, מאי טעמא כי אקנו לה אדעתא למיקם קמיה, אדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה.

ונחלקו הפוסקים בגרושה שמגרשה מדעתו אם שמין מה שעליה. דעת הרי"ף דמאן דגריש לאתתיה מדעתא דנפשיה אין שמין לו מה שעליה, דלאו איהי בעיא למיפק אלא איהו בעי לאפוקה. הרז"ה חולק וסובר שדין גרושה כאלמנה.

בטור (אבהע"ז סימן צ"ט) פסק כרי"ף והביא בשם בעל העיטור וז"ל: וכתב בעל העיטור דוקא שמוציאה מדעתו בלא טענה רק שמוצא אחרת נאה הימנה, אבל סרחה עליו אדעתא דהכי לא אקני ע"כ. ואפילו לדבריו נראה שאין לחלק בין סרחה עליו למוציאה מדעתו אלא בגדיה שקנה לה, אבל מתנה שכתב לה גובה לעולם. וכן כתבו הגאונים.

כך גם פסק השו"ע שם אה"ע (צ"ט ע"ב). וכתב חלקת מחוקק (ס"ק ז') שסברת הגאונים היא: דאטו מאן דיהיב מתנה לחבריה ולרחמיה, ערבא בעי למשקל מיניה דרחים ליה לעולם. דברי הגאונים מובאים בעיטור ובר"ן, וכלשון הר"ן בכתובות שם: וכתבו הגאונים ז"ל דדוקא במלבושים וכיוצא בהם אמרינן דלא אקני לה אדעתא למיפק, אבל הנותן מתנה לאשתו ודאי אית לה וכי נפקא לא מפקינן מינה.

כלומר, סברת אדעתאי למישקל ולמיפק לא יהיב לה שייכת רק בבגדים ובתכשיטים הניתנים לאשה בכדי שתתנאה בהם, אבל סתם מתנה שאינה לנוי, לא חוזרת, משום כך הסיק חלקת – מחוקק (סימן צ"ט ט"ק ע"ז): אבל הנותן לאשתו קרקע או מעות או אפילו שאר מטלטלין שאינם ראויים ללבוש ולהתנאות זה נגבה בין כאלמנות בין בגירושין, כל שאינה מורדת בו, דלא גרע מתוספת שלישי שמוסיף לה בכתובתה, דאטו מאן דיהיב מתנה לחבריה ולרחמיה ערבא בעי למשקל מיניה דרחים ליה לעולם. ע"כ.

כאמור, פסק השו"ע: הנותן מתנה לאשתו, אע"פ שהוא מגרשה מדעתו, זכתה במתנתה".

הרמ"א שם כתב:

"נ"ל כאן טעות, אלא כך ראוי להיות, אע"פ שמגרשה שלא מדעתה, כגון שסרחה עליו, אפילו הכי מתנתו שלה. והוא הדין לאלמנה שנוטלת מתנה, כל שאינן דברים שהם מלבושים או תכשיטים העשויין להתנאות בהם".

ועי' בח"מ (ס"ק ז') שביאר את הסיבה שתכשיטים ובגדים חוזרים לבעל, באשה שסרחה תחת בעלה, משום שלא היתה דעתו למתנה גמורה, אלא שתתקשט בהם כל זמן שהיא תחתיו, ע"כ. וממילא, כאשר אינה כבר תחתיו, וסרחה תחתיו, עליה להחזיר תכשיטיה, אך שאר מתנות שנתן לה מפסידה רק במורדת, כשם שכל נותן מתנה לחברו לא ערב לו שיהיה חברו לעולם (דוגמא לדבר היא דינו של הרמ"א בחו"מ סימן סימן רמו שכתב: "אבל היכא דמוכח דנתן לו לשם מתנה, רק אח"כ נפלה קטטה ביניהם ולכן תובע ממנו, פטור", דהיינו שאוהבו ונעשה שונאו, מתנתו חלה).

נמצא שכל שאר המתנות, אין האשה מפסידה אותם אף אם גרמה את הגירושין, ככל אוהב שנהפך לשונא, אלא אם כן היא ממש מורדת.

בביאור דברי החלקת מחוקק הנ"ל, עי' פד"ר ו (עמוד 31) שם כתבו כך:

"מבואר בסי' צ"ט סעי' ב' הנותן מתנה לאשתו אעפ"י שהוא מגרשה שלא בדעתו כגון שסרחה עליו אפ"ה מתנתו מתנה, ובלבוש כתב דאפילו מצא דבר ערוה נוטלת המתנה, עיין שם בפ"ת ס"ק זה', אולם לולא דמסתפינא יש לדון דבניד"ד יהיה הדין שתחזור המתנה לבעלה, דהרי כל הטעם שמחלקין בין נותן מתנה לאשתו קרקע או מטלטלין לבין נותן לה מלבושים ותכשיטין, מבואר שם בח"מ סי' צט דבגדים ותכשיטים שעושין להתנאות בה האשה, אין דעתו למתנה גמורה רק שתתקשט בהם כל זמן שהיא תחתיו, אבל אם תסרח עליו אדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה, משא"כ סתם מתנה וע"ש, והביאור הוא דאם הוא נותן לה מתנה מה שהוא חייב לתת, כגון מלבושים ותכשיטיו אעפ"י שאינו מחוייב לתת בתור מתנה מ"מ כיון שהוא צריך לתת לה את זה, וגם הוא נהנה מזה שהיא מתקשטת לפניו אעפ"י שאינו מחוייב בזה במיוחד, אמדינן לדעתיה דכוונתו היתה לתת רק כל זמן שעומדת לפניו שזו היתה מטרת מתנתו, ולא למישקל ולמיפק".

ועי' פד"ר א (עמוד 138) שכתבו אודות מתנות שאינן חוזרות:

"הרי מבואר באה"ע ז' סי' צ"ט סעיף ב' הנותן מתנה לאשתו וכו' אע"פ שמגרשה שלא מדעתה כגון שסרחה עליו אפילו הכי מתנתו שלה, וע"ש בחלקת מחוקק דהטעם משום דמאן דיהיב מתנה לחבריה ולרחמיה ערבא בעי למישקל מיניה דרחים ליה לעולם, ולכן כל זמן שאינה מורדת מתנתו שלה, וא"כ גם בנידון דידן דאין לאשה דין מורדת, מתנתו שלה. ועי' בפ"ת שהביא מהח"ס סי' קמ"א בשם הלבוש דאפי' בוינתה ג"כ מתנתו שלה".

ועל במאמרו של הגרצ"י בן יעקב שליט"א (שורת הדין, כרך יא) המבאר שמתנות אלו (תכשיטים ובגדים), מעצם טבען נועדו כדי שתתנאה לפניו, ולכן הן חוזרות, משא"כ בשאר מתנות, שלא מוכח מטבען שהם למטרה מסויימת, הלכך אינן חוזרות, כשם שאינן חוזרות בהיה אוהבו ונהיה שונאו. עוד ביאר שם שמתנה שנתנה למטרת הנישואין, חוזרת, שהרי כאשר המטרה מסתלקת, פקעה הזכות במתנה. ועל עוד פד"ר כרך ו עמוד 31.

ואולם, גם דין זה שתכשיטים חוזרים, הוא רק כאשר הגירושין היו בסיבתה של האשה. אך אם הבעל פתח את תיק הגירושין וזים אותם, בטענות שאין בהם עילה כדי לחייב את האשה לגט, אינה חייבת להחזיר תכשיטיה (ועל פד"ר כרך ו עמוד 31, פד"ר כרך יד עמוד 21).

ובכן, בנידון דידן אמנם האשה פתחה את התביעה, אך יש מקום לבחון מהו הגורם לגירושין, לאור טענות האשה באשר לאי קיום יחסי אישות וחוסר כח גברא מצד הבעל, כאמור בטענות שעלו בדין ובסיכומים.

ועל פרטים רבים בזה (ובהחזרת מתנותיה של מורדת) בפד"ר ד מעמוד 97 והלאה.

דין מתנות שהאשה נתנה לבעל

האמור לעיל הוא על אודות מתנות שהבעל נותן לאשתו. אולם, ביחס למתנות שהאשה נותנת לבעל, הדין הוא כך (ע"פ המובא בפד"ר י עמוד 332, במסקנות):

"מתנות שהאשה נותנת לבעל עם האירוסין או עם הנישואין, כיון שהוא הנוהג המקובל למתן מתנות בשעה זו, הן שלו באופן מוחלט, ואינו חייב להחזירם גם אם מגרשה אחר כך. ודינם כדין מתנות, שהאחד נותן לרעהו תוך ידידות, שגם אם נפסקה ידידותם, אין המתנות חוזרות.

אולם מתנות שהאשה נותנת לבעלה תוך זמן הנישואין, שאין בזה נוהג מקובל, אומדן הדעת הוא שלא נתנתם לו אלא על דעת כן שימשיכו לחיות יחד ולא על מנת שתצא ממנו.

החזרת המתנות כנ"ל אינו קשור בביצוע הגט בפועל, אלא כל שקשרי האישות שביניהם נותקו, גם אם ביצוע הגט מתעכב בשל איזו סיבה שהיא. וזה גם אם הגירושין באים בגלל מרידת האשה, וכל שכן אם זה עפ"י תביעת הבעל.

ועי"ש בפס"ד פירוט ומקורות הדינים".

מהי סברת החילוק בין מתנות שהבעל נותן לאשה (שהן שלה בדרך כלל) לבין מתנות שהיא נותנת לו? ביחס לכך כתבו שם (עמוד 336) כך:

"...דאנן סהדי שאין לך שום אשה שתתן לבעלה חצי דירת מגוריה, ולהיות תלויה בו שיגרשנה, ותצטרך לשלם לו דמי דירתה או ישליכנה לרחוב'. ואולם, הבעל, השולט בגירושין, אינו חושש לכך, ולכן נותן מתנה גמורה".

ועוד כתבו שם (עמוד 335) אודות החילוק בין מתנות שהאשה נותנת אחר חתונתה (שהם שלה) לבין מתנות מחמת הנישואין (שהן שלו), וכך כתבו:

"אלא שלכאורה אין זו דעה מוסכמת אליבא דכו"ע. כי בתשו' מהר"א מזרחי סי' ט"ז שהובאה בחתם סופר (אה"ע א, סי' קמ"א, וצוטטה בפתחי תשובה סי' צ"ט סק"ז) כתב בענין מתנות שנתנה האשה או קרובה לבעל אפי' אם מגרשה לדעתו בלי שסרחה עליו הכל שלו, ומייתי לה בק"ו דנותן לאשה מסתמא דעתו למיקם קמיה

אפ"ה זכתה במתנה, מכש"כ מתנות שנתנום לחתן דמשום אקרובי דעתיה הוא דודאי הם שלו. והעיר בזה חתם סופר ולא היה צריך לק"ו כי פשוט הוא מאותו טעם שכ' הגאונים דאטו מאן דיהיב מתנה למאן דרחים, ערבא שקיל שיהיה אוהבו לעולם וה"נ דכוותיה, אפי' נושא היום ומגרש למחר הכל שלו.

אך נראה שאין מזה סתירה למה שכ' המאירי, כי הדברים אמורים שם במתנות שניתנו לבעל בזמן האירוסין והנישואין, ובוה גם סובבים דבריו של חתם סופר שמסיק על פי הנ"ל: לכן דעתי מה שנוהגים ליתן להחתן חלוק לבן שלובשו בימים נוראים שקוראים קיטע"ל וגם טלית של יו"ט, שאינו צריך להחזיר כשמגרש אשתו, שכן הם דבריו של מהר"א מזרחי בנידון, במתנות דחתנא, דאיכא למיתלינהו משום איקרובי דעתא, אי נמי משום מנהגא דאי אפשר בלא מתנות אי לא יהיב ליה מידי יתבטל חיתונה לגמרי. ואנן סהדי, דמשום חיבת חיתון גמר והקנה.

הרי ברור שרק במתנות שבזמן החיתון הדברים אמורים דאי אפשר בלא מתנות, דבוה יש אנן סהדי. אבל לא במה שנותנת האשה לבעלה במשך הנישואין דלא שייך הני טעמי, בפרט כמו בנידון דידן שנתנה לו חצי דירתה, דאנן סהדי שאין לך שום אשה שתתן לבעלה חצי דירת מגוריה, ולהיות תלויה בו שיגרשנה, ותצטרך לשלם לו דמי דירתה או ישליכנה לרחוב. ובוה נראה דתתיישב גם הערת חתם סופר שלא הי' צריך לק"ו. וכן כ' שם דאי מצד הק"ו, הק"ו הנ"ל פריכא הוא כיון שהוא מוציאה שלא לרצונה.

אכן י"ל בכוונת המהר"א מזרחי, דודאי אין לדון בזה ק"ו ממש, כיון שמוציאה שלא לרצונה, ועכ"פ הדבר בידו תלוי, שאם לא ירצה לא יגרשנה.

אלא שכונתו להשוות וללמוד בק"ו על שעת החיתון שאז מנהג העולם לתת מתנות ואי לא יהיב ליה מידי יתבטל חיתונה לגמרי. בכגון דא עכ"פ אפשר ללמוד בק"ו שודאי ניתן על דעת שלא להחזיר.

אכן אכתי קשה לתאם לזה מש"כ במקור ברוך הנ"ל. שהרי דבריו סובבים גם הם על מה שהאשה נתנה בזמן השידוכים.

ואולי המדובר שם במקום שאין רגילות שהאשה תתן מתנות, רק אבי האשה. (וצע"ק שהדברים סתומים ולא העיר בזה לא באר היטב ואף לא פתחי תשובה על אתר).

עכ"פ דברי המאירי ברורים ומפורשים לפנינו. וכאמור אין הם נסתרים ממש"כ המהר"א מזרחי, כי דבריו מתיחסים רק על מתנות שנותנים בשעת החיתון, וכפי המנהג המקובל. ואינו ענין למה שהאשה נותנת לבעל זמן רב אחר הנישואין. (וק"ו אין כאן כנ"ל, שכן אין יציאתה ממנו בג"פ תלויה ברצונה).

ואם כן נידון שלנו, שהאשה העבירה את חצי הדירה של מגוריהם על שם הבעל, זמן רב אחר הנישואין, אינו ענין למה שהעלה המהר"א מזרחי ובהסתמך עליו – חתם סופר. ויש לדון בו עפמש"כ במאירי, וק"ו ממה שכ' בנידון, וכנ"ל. שדין מתנה זו להחזירה לאשה, שלא נתנה לו על דעת כן שיוציאנה".

ועי' גם בפד"ר יא (עמוד 123, בנימוקים שם) שכתבו אודות כך:

"הלכה זו אמורה בתכשיטים ובמתנות שנותן הבעל לאשתו. מה דינם של מתנות כנ"ל הניתנות ע"י האשה לבעל?"

בשו"ת ר' אליהו מזרחי (הרא"ם) סימן ט"ז הסיק: והוא הדין נמי גבי מתנות דחתנא, ליכא למימר אומדנא דדעתא היא דאדעתא למשקל איהי לנפשיה והיא נתגרש ממנו או אדעתא דלהו לירשיו ואיהי תיפוק בלא כלום לא אקני לה, הלכך, לא שנא מתה היא לא שנא נתגרשה אין המתנות חוזרות לכלה או לירשיה. ודברים ק"ו, ומה אם במתנות הבעל לאשתו דליכא למיתלינהו בשום מילתא לומר דאדעתא דהכי יהבינהו להם ואדרכא מוכחא מלתא דאדעתא דלמישקל ולמיפק מיניה לא אקני לה, אפ"ה אמרינן דהו מתנה גמורה ואם מת או גירשה הרי הן שלה

ואינן חוזרות לבעל או ליורשיו, במתנות דחתנא דאיכא למיתלינהו משום איקרובי דעתא א"נ משום מנהגא דאי אפשר בלא מתנות, דודאי אי לא יהיב ליה מידי יתבטל חיתונם לגמרי, ואנן סהדי דמשום חובת חיתון גמר והקנה.

בתחילתה של תשובה זו הבדיל הרא"ם בין נדוניה – שלפי תקנות הקהלות חוזרת לנותנה אם מתה האשה אחר שנכנסה לחופה (עיין שו"ע אה"ע סימן נ"ב) – לבין מתנות הניתנות לחתן, וכתב: ע"ד המתנות שנוהגים אבי הכלה ואמה לתת לחתן, לפעמים אחר האירוסין מיד ולפעמים אחר הקנינים מיד, ומתה הכלה אחר שנכנסה לחופה בלא וולד של קימא – לע"ד דבר פשוט הוא שהכל הן לחתן וכו', דמלתא דפשיטא היא דלא הדרי ליורשי הכלה, מכיון דיהבינהו ניהליה בסתמא בלא שום תנאה. ולא דמו לנדוניה דיהבינהו בסתמא ואפי' הכי מחזיר חציים ליורשי הכלה, דשאני התם דאיכא מנהגא ידועה וברורה ופשוטה לכל בני מתא וכו', וליכא למימר כיון דלגבי נדוניה חשיבה כתנאה, גבי מתנות נמי חשיב כתנאה וכו', דאיכא למימר, כיון דאין זו ראייה ברורה, היכא דאתנו אתנו, היכא דלא אתנו לא מפקינן ממונא מחזקתיה דהמוציא מחבירו עליו הראיה.

מתבאר, כי מתנות הניתנות לחתן הן שלו בודאות – ואינן חוזרות לאחזר פירוק הנישואין.

בשו"ת חתם – סופר (אבן העזר ח"א סימן קמ"א) הביא את דברי הרא"ם והוסיף שאף על פי שבאשה מחלקים בין מתנות של בגדים ותכשיטים (שבהם שייך לומר אדעתא למישקל ולמיפק לא אקני לה) לבין קרקע ומעות, הרי בבעל כל המתנות שלו, ואלו דבריו: ונראה פשוט מלשון הגאונים הנ"ל וגם מסברא, דבעל אין לחלק בין מתנת קרקע וכסף או למלבושים ותכשיטים, דבעל לגבי אשה לא שייך לומר שלא נתנה אלא להתקשט לפניה וכו', לכן דעתי מה שנוהגים ליתן לחתן חלוק לבן שלובשו בימים נוראים שקורין קיטעל וגם טלית של יו"ט, שאינו צריך להחזיר כשמגרש אשתו.

ובכן, בבעל אין מקום לומר, בשום סוג של מתנה הניתנת לו, אדעתא למישקל ולמיפק לא יהיבא ליה. וכל מה שניתן לו ע"י צד האשה, נשאר בבעלותו גם אחר הגירושין. ע"כ.

וכתב שם (פד"ר יא עמוד 129) הגר"ג צימבליסט שליט"א:

"עכ"פ פשוטות דברי חתם סופר הם שבכל מתנות שנתנה היא לו, אף כשמגרשה נגד רצונה אינו צריך להחזיר לה המתנות. ודעת המאירי ומקור ברוך שכתבו שאפילו כשהיא מורדת בו צריך להחזיר לה המתנות שנתנה לו, צ"ע רב.

ועיינתי בגוף ספר מקור ברוך שם (בסי' י"ז) וראיתי דאיירי התם כשהאשה מאסה בבעל עוד מלפני הנישואין, ופיתוה ונישאת לו, ואחרי מעט ימים חזרה למאוסותה, ויתכן לומר שרק בענין זה כתב מקור ברוך שם שיכולה להחזיק במתנות שנתנה לו בשעת השידוכין, דהוי כאילו חזרה בה לפני הנישואין דקיי"ל באבן העזר סי' נ' סעי' ד' שהמתנות חוזרות, וה"ה בזה שמיד אחרי הנישואין חזרה למאוסותה הוי – לענין זה – כאילו מעולם לא נישאת לו, דאמדינן דעתה שלא נתנה לו על דעת כן (עי' היטב בתשובות חתם סופר הנ"ל ד"ה והנה כללא ותמצא קצת סמך למה שכתבנו), אבל אשה שישבה תחת בעלה שנים רבות ואח"כ מרדה בבעלה, מסתבר שצריכה להחזיר לו המתנות שנתנה לו, וכמו שמצאנו לענין בעל שמרד באשתו ומגרשה שלא לרצונה, שהמתנות שנתן לה הם שלה כמבואר באבן העזר סי' צ"ט ס"ב, וכנ"ל.

אכן בדברי המאירי הנ"ל משמע דאיירי בכל מורדת, ואף אחרי הרבה שנים שחיו ביחד, וזה באמת צ"ע, דלמה היא כוחה עדיף מכוחו. ע"כ.

הרי שמתנות שנתנה האשה לבעל, לא יכולה להוציאם ממנו, ובמקרים מסוימים, מכח ספק.

אם טענות האשה כלפי הבעל נכונות, מה דין המתנות?

האשה טוענת טענות של חוסר כח גברא כלפי הבעל, האם יש לכך השפעה על דין המתנות?

ע"פ ד"ר יא עמוד 124 (בנימוקים שם) שכתבו:

"אכן, חתם – סופר סייג את הדברים וכתב: מ"מ נ"ל, בנושא אשה בחזקת כשרות ונותן לה מתנות ואח"כ נודע שהיא אסורה עליו מכבר קודם נישואיה וכו', בזה נ"ל שכל המתנות חוזרות לבעל, דהכא לא שייך סברת הגאונים הנ"ל דהרי ודאי מאן דיהיב מתנה לחבירו בחזקת שהוא אוהבו ונמצא דבאותו שעה לא היה אוהבו, בודאי חוזרת המתנה וכו', ואומדנא הוא שלא נתן לה מתנות אלא משום חיבת ביאה שלה, ועומדת להתגרש ממנו פשיטא שעה לא היתה ראויה לביאה שלו ועומדת להתגרש ממנו פשיטא דחוזרים המתנות כולם וכו', ונלמוד מהא, דגם גבי בעל שכל המתנות הם שלו אפילו מגרשה מרצונו ממחרת יום חופתו, מ"מ היינו דוקא אם לא יתגלה בכירור שכבר היתה שנואה בעיניו קודם לכן ואיערומי קא הערים לכונסה, אבל אי נתברר כן פשיטא דאין כאן מתנה כיון דבשעת מעשה היה שנואה אין כאן מתנה לפי האומדנא.

מעשה יש לדון בנידון דידן, לטענת האשה שהבעל חסר כוח גברא וכי מעולם לא באו במגע. האשה הציגה גם אישור רפואי שעודנה בתולה. מאידך גיסא הכחיש הבעל את דבריה וטען: קיימתי עמה יחסים בקושי, לא נהניתי מזה בכלל, כי היה עלי לכפות עליה לקיים יחסים. לא היו יחסים מלאים וכו', עם נשים אחרות קיימתי יחסים מלפני החתונה. הבעל אף הציג אישור רפואי מד"ר א' לוונטל מומחה למחלות פנימיות האומר: לאור הבדיקות הריני לקבוע כי מר א' בריא לחלוטין מבחינת אפשרות לקיים יחסי מין, ומסוגל לקיים יחסי מין ואינו אימפוטנט וכן מסוגל להפרות אשה וכו'.

אם נקבל את דבריה של האשה, בודאי שייכים כאן דברי חתם – סופר, שאם לא היה ראוי לביאה מראשית הנישואין, אין מתנה מעיקרא, והרי זה כמי שנתן מתנה לחבירו בחזקת שהוא אוהבו ונמצא שאינו אוהבו".

כך גם ניתן לטעון בנידון דידן, שאלו הרי טענות האשה כלפי הבעל. במידה וכך יוכח, יתכן והאשה זכאית להחזיר מתנותיה. ברם, בשלב זה בית הדין מעדיף שהצדדים ידלגו על משוכה זו, ולא יכנסו לפרטי העובדות כאשר פני שניהם לגירושין. וראו עוד האמור להלן.

וע"פ אף ד"ר שם בהמשך הדברים (פד"ר יא עמוד 126, בנימוקים שם):

"...אלא שכאמור אין בנידוננו טענת מרידה, רק טענת כוח גברא, ולגבי הוצאת ממון אין האשה נאמנת בטענתה, וממילא אין לראותו כאינו ראוי לביאה מעיקרו ואינו חייב להחזיר את המתנות".

כשלא היתה חיבת ביאה – מתנות חוזרות

ע"פ ד"ר יב עמוד 185 (נימוקי הגר"ש ישראלי זצ"ל), שם הוכיח שכשלא היתה חיבת ביאה, כשם שמתנות שניתנו לאשה חוזרות, כמו תוספת כתובה, כך מתנות שניתנו לבעל, שהרי רק מצד חיבת ביאה ניתנו, ע"פ המובא בסנהדרין כב ע"ב, שאין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי.

ואולם הוסיף שם, כל זה רק במתנות שנותנים בני הזוג זה זה, אך מתנות שנתנו הקרובים, הן נתנו מצד עצם הנישואין, ואינן תלויות בחיבת ביאה, אך כתב שאין זה מוכרח.

ועוד הוסיף שאם זו חופה שכלל לא ראויה לביאה, כגון מצד גורמי חולי, בזה אין חופה קונה כלל, ואז ודאי שמתנות שנתנו הקרובים (בין מצד החתן ובין מצד הכלה), חוזרות, משום אומדנא שלא על מנת כן ניתנו.

והדברים בעלי משמעות בנידון דידן, כל שיוכח שלא היתה חיבת ביאה, כטענת האשה.

אין לחלק בין מתנות שנתן הבעל לאשה למתנות שנתנה לו האשה

ומעל כל זאת, ראוי להזכיר שיטתו של הג"ר אשר וייס שליט"א (שו"ת מנחת אשר חלק ב עמוד שמו) שכתב כך אודות החזרת מתנות:

"ובענין המתנות והתכשיטין שנתנו זה לזו וזו לזה, הרמ"א בסוף סימן צט כתב דתכשיטי האשה חוזרים לבעל וכו', באמת הכל תלוי באמדת דעתו וכו', אך מכל מקום נראה שהלכה זו נאמרה בזמן שמנהג העולם שכל הכסף היה ברשות הבעל ועיני האשה היו תלויות בבעלה וכו', ובזה אמרו שלא נתן לה על מנת שתטלם כשתתגרש, אבל במה שנתן לה לרגל ימים מיוחדים וכו', ודאי דעתו ליתנם מתנה גמורה שאינה חוזרת לעולם. ונראה עוד דבזמנינו שנהגו שהחתן וכלה כאילו "מחליפים" מתנות ותכשיטים, הוא נתן לה צמיד והיא נותנת לו שעון וכד' וכו', דין מתנתו כדין מתנתה; או ששניהם צריכים להחזיר זה לזה או שכל אחד מהם מחזיק במה שבידו, ובודאי לא מסתבר שתכשיטיה חוזרים לבעל ושלו נשארים בידו, ונמצא שורת הדין לוקה, דאומדנא ברורה ופשוטה הוא וכו'".

והדברים מתקבלים בסברא על לב.

נמצא כי למעשה נראה לומר שאין לחלק בין מתנות שהוא נתן לה למתנות שהיא נתנה לו במקרה הרגיל.

חילוק בן סוגי מתנות

בנוסף, ע"י שורת הדין כרך יב, עמוד שטו, שם מובא פס"ד כב' אב"ד הג"ר שמואל יצחק גמזו שליט"א, כי להבדיל ממתנות ותכשיטים שהבעל נהנה מהם (שעל כך מובא דין הרמ"א בסימן צט), אם מדובר במתנות שנתן בעל לאשתו ואין הוא נהנה מהם בעצמו, אין האשה צריכה להחזיר לו את המתנות (ואפי' בסרחה עליו), כך שאף יש מקום לחלק בין סוגי מתנות שונות שנותנים הצדדים זה לזה.

שאר מחלוקות הצדדים – מתווה להגעה להסכמות

באשר לפרטים נוספים בהם הצדדים חלוקים, חלקם במישור העובדתי, הצדדים ישבו יחדיו עם החומרים והמסמכים, כולל הקביעות העקרוניות שיובאו להלן, וישאפו להגיע להבנות מכובדות.

באשר לסך 10,000 ש"ח שנלקח מהחשבון, הצדדים יבחנו בתדפיסי הבנק מי נטל סך זה מהחשבון (והאם החשבון היה משותף בעת ההיא). במידה והחשבון היה משותף, בשלב זה אין נפקותא לאן הלך הכסף בסופו של דבר ומי השתמש בו, כאשר לעמדת בית הדין, מי מהצדדים שנטל את הכסף ללא הסכמת צד שני, עליו החובה להשיבו.

בענין זה נדגיש – לעמדת בית הדין, חשבון משותף הוא ככל נכס משותף שרשם הבעל על שם שני הצדדים, ששני הצדדים הם בעליו ושניהם זכאים לקבל את מחציתו (כדין מתנה). כך מקובל לפסוק בבתי הדין אף ביחס לחשבון בנק, וראה לדוגמה פס"ד בית הדין באשקלון, תיק 065175655, שם נאמר: "אלא מדובר בכסף שנמצא בחשבון המשותף שרשום על שם שניהם, וא"כ לפי ההלכה הצרופה גם בלי חוק יחסי ממון, אם הבעל רשם דירה או נכס או חשבון בנק על שם שניהם, ברור שאותו רכוש שייך לשניהם וכו', וא"כ בנידון שלנו וכו', שייכת לכל אחד מחצית מהכסף שנמצא בחשבון המשותף". ואמנם, ידועה שיטתו של הגר"א אטלס זצ"ל, אב"ד חיפה, בתיק 5199/מח, שלא סבר כך (ראה שורת הדין כרך יא עמוד רעז, שם הובאה שיטתו שסבר שלא יעלה על הדעת שבעל שפותח חשבון בנק ע"ש שני הצדדים וכן הכנסותיו הולכות לשם, שמחצית הכסף הנמצא בחשבון המשותף שייך לאשה והוא מעניק לה בכל חודש חצי משכורתו במתנה), ברם נראה כי הסברא הפשוטה היא שאכן כל אחד מהצדדים בין בני זוג מתכוון לשתף לגמרי את בן זוגו בהכנסות המשותפות, וכל שכן כאשר שניהם מכניסים סך מסוים לחשבון, אף שלא שווה (ונראה שבכגון זה, אף הגר"א אטלס זצ"ל היה מסכים שישנה אומדנא לשיתוף ולמתנה, ורק דיבר במקרה שרק הבעל מפקיד ולא האשה). ואמנם, כאשר לשני שותפים שמפקידים לחשבון משותף ישנה סברא שכאשר השיתוף לא מלא או רק בתחילתו, אין כוונת מתנה בשיתוף (אף לאור האמור בשו"ע חו"מ סימן קעו סעיף ה), משום שיתכן והשיתוף נועד למטרות צדדיות ולא לשם מתנה, אך כאשר לבעל ואשה, שרוצים אחד בטובתו של השני וקיימת אהבה וחיבה ביניהם, נראה כאומדנא פשוטה כי בן זוג שמכניס כספים לחשבון המשותף או שרושם את החשבון גם ע"ש הצד השני, מתכוון למתנה ולשיתוף מלא, מתוך החיבה שביניהם. וראה גם מש"כ הג"ר אשר וייס שליט"א (שו"ת מנחת אשר ח"א סימן קט וכן סימן קי שם) אודות הכספים שהופקדו לחשבון, שכתב: "דנראה פשוט דאדם קונה את הכסף המופקד בחשבונו שבבנק קנין גמור וכו', אעפ"כ ברור לענ"ד דחשבונו קונה לו". כן חידש שם שבעל החשבון הוא בגדר מוחזק בכספים שבחשבון. כן מקובל לפסוק אף ביחס לדירות ונכסים אחרים שנרשמו בהסכמה ע"ש שני הצדדים (ששייכים לשניהם), אף שישנן דעות חלוקות בכך, כאמור בטור אבן העזר סימן פו ובד"מ ופרישה שם (וראה האמור בשו"ע חו"מ סוף סימן סא. ועי' ש"ך שם ס"ק לט. כן עי' בסימן סב שם בפרטי הדינים, ברמ"א שם סעיף א, בש"ך שם ס"ק ז ובסמ"ע ס"ק ה. וידוע האמור בפסיקת בית הדין הרבני הגדול בהרכב הדיינים הגאונים הראשונים הגר"צ ה"ר יניס זצ"ל, הגר"ב זולטי זצ"ל והגרי"ש אלישיב זצ"ל, הובא בפד"ר כרך ו עמ' 377-384, שם כתבו: "זאת ועוד, לפי הנהגה כאן בארץ שעל עניני העברות בין איש לרעהו אם הוא מוכר או נותן מתנה, לאשר הכל מעבירים ע"י רשום בספרי האחוזה, א"כ יש לראות בזה קנין מדין סיטומתא, ("כך שמי שנטל כספים מהחשבון ללא הסכמה (לצורך פרטי, ושלא לצורך המשותף), בין אם היה זה הבעל או היתה זו האשה, הכספים הנ"ל יחולקו בין שניהם או יושבו מחציתם לצד שני.

כנ"ל אף כאשר להפקדת סך מסוים ע"י אבי הבעל לחשבון המשותף, שככל שכך היה, זו מתנה לשני הצדדים (שהרי הכניס לחשבון שלמעשה שייך לשניהם), כדין נתן לאוהבו ונעשה שונאו, כאמור בחלקת מחוקק אבן העזר סימן צט, שסך זה שייך בשווה לשני הצדדים, וראה עוד האמור לעיל באשר לכך.

לאור העיקרון הנ"ל, כל סך שהפקיד הבעל לחשבון המשותף, אף היה זה מלגתו מהכולל – יתחלק בין שניהם (כדין מתנה לאשתו), ואף מה שהפקידה האשה, כגון משכורתה, יתחלק בשווה בין שניהם.

כנ"ל אף כאשר למשיכות מהחשבון; ככל שמשך אחד מהצדדים שלא לצורך המשותף, יחזר מחציתו לצד השני (כגון משיכות לצורך הייצוג המשפטי בגירושין), אלא אם כן המשיכה נעשתה לצורך השימוש המשותף (כגון דמי שכירות, כאשר סוכם שישולם מתוך הקופה המשותפת), שאז אין צורך לחשב זאת כהוצאה שאמורה להתחלק ביניהם.

כנ"ל אף כאשר לגמ"ח שנטלה האשה על דעתה – שאין הבעל חייב להשתתף בכך (אף אם נטלה לצורך מזונותיה, לא בכל מקרה מתחייב בכך הבעל, כאמור בשו"ע וברמ"א אבן העזר סימן ע, ועי' ב"ש שם). ברם, אם הכספים נלקחו לצורך החיים המשותפים, הרי אף הבעל חייב בכך, כאמור בשו"ע חו"מ ס' עז סעיף ב אודות שותף שלוה לצורך השותפות, שהשני משועבד לחוב זה (כשאין ויכוח שלוה לצורך השותפות או שיש עדות על כך) ובהתאם לתנאים האמורים שם. ואמנם, ראה ש"ך שם ס"ק ט שלשיטתו, הרא"ש, שזהו

מקור דין הרמ"א, חולק על השו"ע וסובר כי אפילו התברר בעדים שלווה השותף לצורך השותפות, פטור ממנו השותף השני אלא אם כן מודה שבהסכמתו ובצווי לווה השני לצורך השותפות, ברם, הצדדים דנו הינם מבני ספרד, ואזלינן בתר דין מרן השו"ע. בענין זה, ראה אף האמור בשו"ע חו"מ סימן עז סעיף י, שהחוב המשותף מוטל על שני בני הזוג (בנושאת ונותנת בתוך הבית, ע"פ הסמ"ע שם ס"ק כה, וידוע שסתם אשה נושאת ונותנת בבית, כאמור ברמ"א חו"מ סימן סב סעיף א), ומשמע שאם נטלה החוב לבדה, היא חייבת בו, אם חתמה עליו, כאמור אף בנתיבות המשפט שם ס"ק יא. ועי' קצוה"ח שם ס"ק ח בשם הרשד"ם שדין זה אף בלוותה לצורך פרנסת הבית.

הוצאות החתונה ע"פ דין מוטלות על הבעל, אלא אם כן סוכם אחרת בין הצדדים (ואין הכחשה על כך). כמובן שהוצאות שהוציאה האשה על עצמה כהכנה לחתונה, לא מוטלות על הבעל.

כנ"ל אודות הוצאות החיים המשותפים, כגון תשלומים שוטפים או חובות תשלומים שוטפים, כולל ארנונה, המוטלים ע"פ דין על הבעל, אלא אם כן קיימת הסכמה כי סוכם אחרת ע"י הצדדים. כנ"ל באשר לדמי שכירות, תשלום המוטל על הבעל ככל שלא סוכם אחרת, וככל שאכן סוכם עם אבי האשה בנדון דנו שהמגורים של הזוג אצלו יהיו תמורת תשלום (ככל שאין הוכחה או אסמכתא לכך וככל שקיימת הכחשה באשר לכך; מכח דיני האומדנא, חובת ההוכחה לכך שאכן המגורים היו בתשלום מוטלת על האב). באשר לתשלומי שכירות, לאור האמור בשו"ע חו"מ סי' עז סעיף י וקצוה"ח שם ס"ק ח, היה מקום לומר שדמי השכירות מוטלים על שניהם, ברם, אף הרשד"ם שם לא החליט בזה, ואף ראה נתיבות המשפט שם ס"ק יא שכ"ז רק כשחתמה האשה עצמה על השטר.

בשלב זה, לפני שני הצדדים לגירושין והם יתגרשו בקרוב, בית הדין לא ידון בפסיקת מזונות אשה, ולא ייכנס לשאלת עילת הגירושין (כטענות האשה). בית הדין סבור כי מצב זה אינו מצדיק קיום דיון הוכחות באשר לטענות האשה, אשר מעבר להיותו בעל אופי לא קל לצדדים, הוא עלול לפגוע בהליך הגירושין ולהעכיר לחינם את האווירה, והדבר מיותר בנסיבות תיק זה, בו הצדדים חפצים בגירושין אלא שמבקשים הכרעה ממונית.

לאחר ההכרעה הנ"ל, בית הדין אינו מקבל את עמדתו של הבעל כי הוא רשאי להטיל תנאי בגירושין בשלב זה. ואכן ידועה שיטת המהרשד"ם (אבן העזר, סוף סימן סימן מא, והובאו דבריו בבאר היטב אבה"ע"ז סימן קנד ס"ק א) הסובר שבעל שמעוניין לגרש אך מציב תנאי לגט (תנאי סביר שהאשה יכולה לקיימו), אין כופין אותו לגט, שיטה המובאת בסיכומי ב"כ הבעל. ברם, ידועה שיטת הרשב"א (בשו"ת, חלק ד, סימן רנו) החולק על המהרשד"ם בזה, וסבר שמי שכופין אותו לגרש, אינו רשאי להטיל תנאי בגט. כן סברו עוד ראשונים (כגון שו"ת רשב"ש סימן שפג, שו"ת הרשב"ץ חלק ד סימן ו). וראה גם פס"ד שכתב הגר"ד מלכא שליט"א, דיין בית דין פ"ת (מובא בחוברת כנס הדיינים תשס"ט, עמוד 128) שם ציטט מדברי הגר"ח איזירר שליט"א אודות שיטת המהרשד"ם בענין הטלת תנאים בגט, שכתב: "גם לפי המהרשד"ם, אין הבעל יכול להתנות תנאים בממון שמגרעים זכויות ממון שמגיע לאשה עפ"י דין, כמו שאינו יכול להפסידה כתובתה". לאור האמור לעיל, שבית הדין הבהיר שיטתו באשר לכספים המשותפים של הצדדים, אין כל עילה למניעת הגירושין.

בכל מקרה, כפי ההוראות האמורות להלן, הצדדים יגיעו להבנות בשאלות הנ"ל בהתאם למתווה העקרוני האמור לעיל. בית הדין, בהתרשמותו מב"כ שני הצדדים, סבור כי זו משימה אפשרית בהחלט. מכל מקום, הגט יסודר במועדו.

- א. הצדדים יפעלו לפי העקרונות להכרעה האמורים לעיל, כל אחד במקומו, וינהלו משא ומתן להסכם כולל. הצדדים ידווחו לבית הדין בתוך 30 יום אודות הגעה להסכם.
- ב. ללא זיקה לניהול המשא ומתן הרכושי, יש לפתוח תיק לסידור גט. לאחר פתיחת תיק, ייקבע מועד לסידור גט בהקדם.
- ג. בכל מקרה, הצדדים יתגרשו במועד שייקבע.
- ד. במידה והצדדים לא יצליחו לגבש הסכם בהתאם לאמור לעיל, בית הדין ישקול הכרעתו בסוגיות שיוותרו במחלוקת, ולאור בקשה מתאימה.
- ה. במידה והצדדים יתגרשו במועד הראשון שייקבע, יעמוד בתוקפו ויתור האשה על כתובתה.
- ו. במידה והבעל לא יאות לגרש במועד הראשון שייקבע, בית הדין ישקול לקבוע כי ויתור האשה על כתובתה אינו בתוקפו, כטענת האשה ודרישתה, וכן ישקול קיום דיון הוכחות באשר לטענות האשה אודות אי יכולת קיום יחסי אישות, על כל ההשלכות המהותיות והממוניות באשר לכך.

הרב יצחק שמואל גמזו – אב"ד

מצטרף למסקנות.

הרב ישראל דב רוזנטל

מצטרף למסקנות הרב אושינסקי שליט"א, אך אוסיף את העקרונות הבאים: יתרת החשבון תחולק בשווה בין הצדדים, ככל שישנה. אין בכך קביעה באשר לבעלות בחשבון המשותף. הוצאות חתונה, לא יוחזרו זה לזה. האשה לא זכאית למזונות. אם סך 700 ש"ח אכן נלקחו לצורך כסוי החובה שנגרמו ע"י הבעל שלא לפרנסת הבית, הבעל יכסה הלוואה זו. הצדדים ישיבו זה לזה את מתנות הנישואין ואירוסין. על האב להוכיח כי הוא גבה דמי שכירות מהצדדים. עד יום הפירוד הבעל חייב במדור. כל הנ"ל הינו עקרוני בלבד בכפוף לאמיתות טענות הצדדים, שהרי לא התקיים דיון להוכחות.

מסקנה

- א. הצדדים יפעלו לפי העקרונות להכרעה האמורים לעיל, כל אחד במקומו, וינהלו משא ומתן להסכם כולל. הצדדים ידווחו לבית הדין בתוך 30 יום אודות הגעה להסכם.
- ב. ללא זיקה לניהול המשא ומתן הרכושי, יש לפתוח תיק לסידור גט. לאחר פתיחת תיק, ייקבע מועד לסידור גט בהקדם.
- ג. מכל מקום, הצדדים יתגרשו במועד שייקבע.

ד. במידה והצדדים לא יצליחו לגבש הסכם בהתאם לאמור לעיל, בית הדין ישקול הכרעתו בסוגיות שיוותרו במחלוקת, ולאור בקשה מתאימה.

ה. אם הצדדים יתגרשו במועד הראשון שייקבע, יעמוד בתוקפו ויתור האשה על כתובתה.

ו. אם הבעל לא ייאות לגרש במועד הראשון שייקבע, בית הדין ישקול לקבוע כי ויתור האשה על כתובתה אינו בתוקפו, כטענת האשה ודרישתה, וכן ישקול קיום דיון הוכחות באשר לטענות האשה אודות אי יכולת קיום יחסי אישות, על כל ההשלכות המהותיות והממוניות באשר לכך.

ניתן ביום ד' במרחשון ה'תשע"ה. (28/10/2014)